

MESLEK YÜKSEKOKULUNDA OKUYORUM SEÇTİĞİM MESLEĞE UYGUN MUYUM?¹

I'M STUDYING IN THE VOCATIONAL SCHOOL AM I SUITABLE FOR THE OCCUPATION I HAVE CHOSEN?

Sema POLATCI², Zümral GÜLTEKİN³

Öz

Dünya genelinde 42 bin, ülkemizde ise 500 civarında farklı meslek bulunmaktadır. Farklı meslek alanlarında kaliteli ve ülkenin gereksinimleri yönünde ana ve ara eleman yetiştirmek konusunda meslek yüksekokullarına büyük görev düşmektedir. Değişen ve gelişen iş dünyasında yeni ihtiyaçlara hızlı ve etkin bir şekilde cevap verebilecek programlar dâhilinde; mesleğinde uzman, gelişmelere hâkim, uygulama ile iç içe eğitimler almış olan gençlerimiz ülkemizin kalkınmasında da önemli rol oynayacaklardır. Bu noktada meslek yüksekokulu öğrencilerinin bilinçli bir şekilde bölüm seçmeleri ve eğitim dönemi boyunca da meslekleri konusunda kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir.

Bu çalışma Meslek Yüksekokulu (MYO)'nda okuyan öğrencilerin kendi bölümleri ve programlarını seçerken ne kadar bilinçli oldukları ve kişiliklerine uygun meslek tercihleri yapıp yapmadıklarını mesleki tercih kuramı çerçevesinde belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu sayede geleceğimizi şekillendirecek olan gençlerin daha doğru tercihler yapabilmeleri için neler yapılması gerektiğine dair çözüm önerileri geliştirilebilecektir. Ayrıca gün geçtikçe yaygınlaşan Uzaktan Eğitim (UZEM) ile eğitim gören öğrenciler ile geleneksel örgün eğitim alan öğrenciler arasında kişilik ve kariyer tercihleri açısından bir fark olup olmadığını araştırmak da çalışmanın diğer amacıdır. Çalışmanın örneklemini Alaçam MYO'da okuyan hem örgün hem UZEM öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem olarak Alaçam MYO seçilmesindeki en önemli etken MYO'ya ait Posta Hizmetleri, Lojistik, Deniz ve Liman İşletmeciliği ve Çağrı Merkezi Hizmetlerinin programlarının doğrudan bazı mesleklere ara eleman yetiştiriyor olmasıdır. Çalışma bulgularına bağlı olarak meslek edindirmede MYO'ların yeri ve MYO'ların başarısını artırmak için neler yapılabileceği tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Meslek Yüksekokulu, Kariyer, Uzaktan Eğitim, Meslek, Önlisans.

¹ Bu çalışma 4.Ulusal Meslek Yüksekokulları Sosyal ve Teknik Bilimler Kongresi MESTEK 2017'de sunulmuş olan bildirinin genişletilmiş halidir.

² Doç.Dr.,Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, sema.polatci@gop.edu.tr

³ Öğr.Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Alaçam MYO, zumral.gultekin@omu.edu.tr

Abstract

There are 42000 different occupations in the world and around 500 different occupations in our country. The countries need many qualified and high class people in different areas, and because of this vocational schools have a big responsibility. Within the programs that can respond to new needs quickly and effectively in a changing and developing business environment; our young people who have expertise in their profession, who have mastered the developments and who have received internships with practice, will play an important role in the development of our country. At this point, vocational schools students have to consciously choose their department and develop themselves in their profession during the training period.

The purpose of this study is to determine the consciousness of students studying in Vocational School when choosing their departments and programs and to determine whether they make occupational preferences suitable for their personalities in the frame of occupational personality types theory. Through a solution can be developed to determine what are the necessities to done to guide young people who will shape our future to make better choices. In addition, another purpose of the study is to investigate whether there is a difference between the students who are educated with distance education and traditional formal education about the personality and career preferences. The sample of the study is composed of both formal and UZEM students who study in Alaçam Vocational School. The most important factor of selecting Alaçam Vocational School as a sample is that the programs of Postal Services, Logistics, Maritime and Port Management and Call Center Services belonging to VS directly train intermediate staff in some professions. Depending on the findings of the study, it will be argued that the place of Vocational Schools in order to provide vocational training and what can be done to increase the success of Vocational Schools.

Keywords: *Vocational School, Career, Distance Education, Occupation, Associate degree.*

1.GİRİŞ

Gençlik dönemi hayatın en önemli ve en kritik dönemlerinden birisi olup, yetişkinliğe hazırlanıldığı bir dönemdir. Genç birey çocukluktan kurtulmanın ve yetişkinliğe geçmenin sorumluluğunu almaya başlamanın tedirginliğini yaşamaktadır. Genç bu dönemde yetişkin rolünü benimseyerek seçimler yapmakta ve sorumluluk yüklenmeye başlamaktadır. Bu seçimler doğrultusunda beklenti ve isteklerini gerçekleştireceği ve hayatının devamlılığını sağlayabileceği ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir meslek seçmeye çalışmaktadırlar. Bu dönemde genç birey sıklıkla hangi meslekte mutlu olacağını, kendisini gerçekleştirebileceğini düşünmeye, bunun için arayışlara girişmeye başlamaktadır. Dolayısıyla da bu durumda meslek seçme oldukça kritik önem taşımakta ve stres kaynağı olmaktadır (Çiftçi vd.,2011: 152). Meslek seçimi yapacak olan gençlerin kendi kişilik özelliklerine, yetenek ve beklentilerine göre tercih yapmaları, hayatları boyunca istihdam edilecekleri mesleği belirleyecek olmaları açısından önem taşımaktadır. Çalışma Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin meslek seçimlerinde kişiliklerinin bir etkisi olup olmadığı araştırmaktadır. Ayrıca meslek seçimlerini etkileyen diğer etkenlerde tespit edilmeye çalışılmaktadır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu kısımda kişi- iş uyumu, meslek seçimi ve Holland Mesleki Kişilik Kuramı açıklanacaktır.

2.1. Kişi-İş Uyumu

Birçok örgütsel davranış teorisi kişi ile iş arasındaki uyumun öneminden bahsetmektedir (Kristof-Brown vd., 2005: 284). Kişi-iş uyumu kavramını 1991’de Edward, bireyin yetenekleri ve işin gerektirdikleri arasındaki uyum ya da bireyin istekleri ve işin ona sundukları arasındaki uyum olarak tanımlamıştır (Kılıç ve Yener, 2015:163). Kişi-iş uyumu geleneksel çalışan seçiminde önemli bir unsurdur. İşe uygun beceri ve yeteneklere sahip çalışan seçebilmek önemlidir (Sekiguchi, 2004: 183). Kişi-iş uyumu yaygın olarak, ihtiyaç-kaynak ve talep-yetenek kavramlarını içermektedir. Bu nedenle kişi iş uyumu, kişi yetenekleri ve işin talebi ya da kişi arzuları ve işin özellikleri arasındaki uyumu tanımlamaktadır (Edward,1991;Akt. Sekiguchi, 2004: 184). Kişi, yaptığı işin gereği olan özelliklere sahipse daha iyi performans göstermekte, beklentileri daha iyi karşılamakta ve işten ayrılma niyeti azalmaktadır (Li ve Hung, 2010, 308). Buna ilaveten kişi-iş uyumu iş tatmini ve iş performansını pozitif yönde etkilerken, iş stresini negatif yönde etkilemektedir (Kılıç ve Yener,2015:161).

Bu noktada kişilerin işe uyumlu olmalarının eğitim hayatları ile de ilgili olduğu söylenebilir. Kişiler eğitim hayatı boyunca yeteneklerine ve becerilerine uygun eğitim alırlarsa iş hayatında kendilerine daha uyumlu işler bulabileceklerdir.

2.2. Meslek Seçimi

Meslek, “belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iştir” (TDK, 2017). Kişilerin kendilerini en iyi şekilde ifade edebilecekleri, hayat boyu uğraşmaktan zevk alacakları ve kişilik yapılarına uygun mesleğe yönelmeleri doğru bir karar olacak ve böylece hem kişisel hem de toplumsal açıdan önemli kazanımlar sağlanacaktır (Çelik ve Üzmez, 2014: 95). Kuzgun 2000’de yazmış olduğu kitabında mesleğin kişinin kimliğinin en önemli kaynağı olduğunu, onun çevresinden saygı görmesine, diğerleri ile ilişki kurmasına, toplumda bir yer edinmesine ve işe yaradığı duygusunu yaşamasına olanak veren bir etkinlik alanı olduğunu ifade etmiştir (Sarıkaya ve Khorshid,2009:394).

İnsan hayatının en önemli dönüm noktalarından birisi olan meslek seçimi insan yaşam tarzının belirlenmesini de sağlamaktadır (Sarıkaya ve Khorshid,2009:394). Hem bireysel hem de toplumsal anlamda meslek seçimi büyük önem taşımaktadır. Günümüzde, mesleki seçim evresinde, meslek sayılarının her geçen gün artması ve uzmanlık gerektirmesi nedeniyle bireylerin kendilerine en uygun meslek seçmeleri zorlaşmış, bu da meslek seçimini etkileyen etmenler üzerinde odaklanılmasına neden olmuştur (Owen-Korkut vd., 2012:135).

Meslek seçimi, genç bireyin yaşamında vermek zorunda olduğu en önemli kararlardan biridir ve birçok faktörden etkilenen karmaşık bir karar verme sürecini içermektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar; gencin mevcut bilgi birikiminin, potansiyel mesleğine duyduğu ilginin, sahip olduğu değerler ile elde edeceği tatmin gibi faktörlere ilaveten bireysel özelliklerinin meslek seçimi kararı üzerinde etkili

olduklarını ortaya koymaktadır. Diğer yandan genç bireyin sosyo-ekonomik durumu ve aile etkisi gibi faktörler de, ülkeler ve kültürler arasında farklılık arz etmekle birlikte, genç bireyin meslek seçimi üzerinde etkili olmaktadır (Genç vd., 2007: 50). Bunlara ek olarak yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, özel yetenekler, benlik algısı gibi faktörler de meslek seçimini etkilemektedir (Anılan vd.,2008: 239, Yılmaz vd., 2012:10). Bireylerin meslek seçimleri ile ilgili bir diğer kavram, kariyerdir (Yılmaz vd.,2012:10). Kariyer, “kişinin yaşam boyunca edindiği işe ilişkin deneyim ve faaliyetler ile ilgili olarak algıladığı tutum ve davranışlar dizisi” şeklinde tanımlanmaktadır(Can, 1997:318). Kariyer, bireyin çalışma yaşamı süresince herhangi bir iş alanında ilerlemesi, deneyim ve beceri kazanmasına ilişkin bir kavram olup; bireyin çalışma yaşamında geldiği pozisyonlar ile bu pozisyonlar ile ilgili tutum ve davranışları ve yaptığı işleri kapsamaktadır (Sağdıç ve Demirkaya, 2009: 234).İyi bir kariyer kararı vermek çalışanların hem yaşam kalitesini artıracak hem de mesleki yaşantısının kalitesini artıracaktır (Gati vd., 1996: 523). İşte bu noktada mesleki yaşantının başlangıçlarından birisi olan üniversitede seçilecek olan bölüm bireyin kariyer kararı vermelerinde de önemli bir süreç olduğu söylenebilir.

Gençlerde meslek seçmede etki eden etmenleri araştırmak amaçlı literatürde birçok araştırmaya rastlanmıştır. Örneğin Owen-Korkut ve arkadaşları (2012) 10 devlet ve 3 vakıf üniversitesinde çalışmayı gerçekleştirmiş ve öğrencilerde meslek seçerken, mesleğe duyulan ilgi, kişilik özelliklerine uygunluğu ve iş bulma olanağının olmasının etkili olduğu sonucunu bulmuştur. Erdoğan ve arkadaşları (2005) eğitim fakültesi öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada öğrencilerin yarısından fazlasının öğretmenlik mesleğine kendilerini çok uygun bir meslek olduğu nedeni ile seçtiklerini belirtmişlerdir. Sarıkaya ve Khorshid (2009) yaptıkları diğer bir çalışmada gençlerin meslekleri seçerken mesleğe olumlu bakış açıları olmasının yanında, çaresizlik ve boşa kalmak istememe, başkalarının önerileri ve mesleğin iş imkanlarını iyi olması nedeni ile seçtiklerini belirtmişlerdir. Sağdıç ve Demirkaya (2009) yaptıkları çalışmada Meslek yüksekokulu öğrencilerinin kariyer ve meslek seçiminde üniversiteyi tercih ederken herhangi bir beklentileri olmadığını sadece aileden uzakta okumanın eğlenceli ve arkadaş ortamının güzel olacağı düşüncesi ile tercih yaptıkları sonucunu bulmuşlardır. Sathapornvajana ve Watanapa (2012) Tayland’da bilgisayar teknolojileri programını seçen öğrencilerinin meslek seçimi üzerine yaptıkları çalışmada, öz-yeterlilik, öz-eleştiri, öz-bilinç, toplumsal bakış, kariyer imkanları, itibar, kolaylık ve yenilikçilik gibi faktörlerin bu mesleği seçmede etkili olduğu sonucunu bulmuşlardır.

2.3. Holland’ın Mesleki Kişilik Kuramı

Mesleki ilgi alanlarının tespiti ve kişilik ile uyumlu meslek seçimi konularını içeren çalışmalara ilk olarak 1920 yılında Carnegie Teknoloji Enstitüsü’nde yapılan araştırmada rastlanmıştır. Bu çalışmayı 1927 yılında E.K. Strong tarafından geliştirilen ve bu alandaki ilk ilgi envanteri olma özelliğini taşıyan, “Strong Mesleki İlgi Envanteri” (Strong Vocational Interest Blank) izlemiştir. 1939 yılında ise Frederick Kuder, “Kuder İlgi Alanları Tercih Envanteri”ni (Kuder Preference Record- Vocational) geliştirmiş, 1959 senesinde ise, halen dünyada en fazla tercih edilen mesleki yetenek testi olarak kabul edilen John Holland’ın “Kendini Araştırma Envanteri” (SDS/Self-Directed Search) literatüre dahil olmuştur. Günümüzde meslek öğreniminde veya bir işte başarılı olma olasılığını ölçme amacı ile kullanılmakta olan çok sayıda mesleki yetenek testi olmak ile birlikte, bu testler arasında Holland’ın mesleki tercih kuramı

baz alınarak oluşturulan “Kendini Araştırma Envanteri”nin ayrı bir öneme sahiptir (Kamaşak ve Bulutlar, 2010:120).

Holland’ın mesleki kişilik kuramının merkezinde dört temel varsayım yer almaktadır. Bu dört temel varsayıma göre (Holland, 1997; Akt. Pilavcı, 2007: 32-33);

- Her bir birey; gerçekçi, araştırmacı, sanatçı, sosyal, girişimci ve geleneksel olmak üzere altı kişilik tipinden birinin özelliklerine sahip olabilir.
- Kişilik tiplerine benzer; gerçekçi, araştırmacı, sanatçı, sosyal, girişimci ve geleneksel olmak üzere altı model çevre vardır.
- Bireyler, kendi beceri ve yeteneklerini kullanabilecekleri, kendi tutum ve değerlerini dile getirebilecekleri, kişilikleriyle uyumlu konularla uğraşabilecekleri ve kişilikleriyle uyumlu rolleri üstlenebilecekleri uygun çevreler aramaktadırlar.
- Bireye özgü davranış, kişilik ve çevre arasındaki etkileşimin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Holland’ın Altı Meslek Çevresi Modeline uygun düşen kişilik tipleri şu şekilde açıklanabilir (Holland, 1997;Akt. Pilavcı, 2007: 33-34):

Gerçekçi Tip: Bu kişilik özelliğine sahip kişiler; güç, beceri ve koordinasyon gerektiren ve bedensel aktiviteleri içeren mesleklere yönelmektedirler. Bu kişilerin özellikleri arasında; atılganlık ve bedensel aktivitelerde etkinlik, sağlamlık, pratiklik ve bedensel yönden güçlü olmak sayılabilir. Gerçekçi tip bireyler, güce ve sonuçlara önem vermektedirler. İnsanlarla birlikte olmak ve sözel iletişim kurmak bu insanları bunaltmakta ve sosyal beceri gerektiren durumlarda başarısızlık göstermektedirler. Bu kişilik tipi özelliklerini taşıyan kişilere çiftçi, marangoz, atlet, elektrikçi, mühendislik gibi meslekler örnek verilebilir.

Araştırmacı Tip: Bu kişilik özelliğine sahip kişiler, duygusal faaliyetlerden çok düşünmeyi; beden güçleri yerine zihinsel güçlerini kullanmayı tercih etmektedirler. Araştırmacı tipler, uysal, alçakgönüllü, başarı motivasyonu yüksek, esnek düşünceli, bağımsız, sabırlı, meraklı ve analitik düşünme becerisine sahip kişilerdir. Çevrelerini doğru ve ayrıntılı bir biçimde algılama isteği ve kapasitesine sahiptirler. Bu kişilik tipi özelliklerini taşıyan kişilere, antropolog, matematikçi, doktor, kimyager, biyolog, bilgisayar programcısı gibi meslekler örnek olarak verilebilir.

Sanatçı Tip: Bu kişilik özelliğine sahip kişiler, kendini ifade etmeyi ve sanatsal yaratıcılığı seven, duygusal, bağımsız, esnek ve estetik faaliyetlere ilgi duyan kişilerdir. Sanatçı tipin karakteristiğinin hayal güçlerinin ve sezgi yeteneklerinin yüksekliği olduğu söylenebilir. Bu kişilik tipi özelliklerini taşıyan kişilere, modelist, yazar, müzisyen, mimar, kompozitör gibi meslekler örnek olarak verilebilir.

Sosyal Tip: Bu kişilik özelliğine sahip kişiler, diğer insanlarla birlikte olmaktan hoşlanan, yardımsever ve empati kurabilen bireylerdir. Diğer insanları ve onların duygularını anlamaya gayret gösterirler. Sosyal tipteki bireyler, grup kurmada etkin, neşeli, dışa dönük ve anlayışlı kişilerdir. Sosyal bireyler, bireylerarası ilişkilere değer verirler ve karakteristikleri gereği mekanik ve bilimsel becerilerden

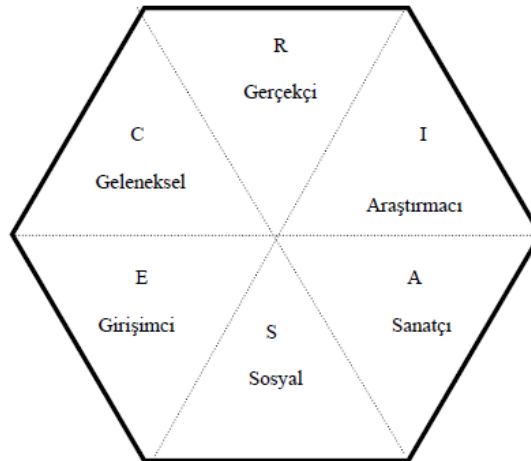
yoksundurlar. Bu kişilik tipi özelliklerini taşıyan kişilere, meslek danışmanı, klinik psikolog, öğretmen, eğitimci gibi meslekler örnek olarak verilebilir.

Girişimci Tip: Bu kişilik özelliğine sahip kişiler, diğer kişileri etkileyebilen, sözel faaliyetlerde başarılı, nitelikli cümleler kurabilen, enerjik, dışa dönük, cesaretli, hırslı ve ikna gücü yüksek kişilerdir. Girişimci tipteki bireyler güç ve statüye kavuşmak için gayret göstermektedirler. Ekonomik ve politik alanlarda başarıyı hedeflerler ve diğer yandan bilimsel yetenekler bakımından zayıftırlar. Bu kişilik tipi özelliklerini taşıyan kişilere, politikacı, ekonomist, satış sorumlusu, pazarlamacı, televizyon yapımcısı gibi meslekler örnek olarak verilebilir.

Geleneksel Tip: Bu kişilerin temel özellikleri arasında nesnelere üzerine odaklanma, kurallara bağlılık, tertip ve düzen ile sıkı kontrole sahip olma sayılabilir. Bu tipteki kişiler büyük işletmelerde çalışmaktan hoşnutluk duyarlar. Duygulardan çok nesnelere anlamaya önem vermektedirler. Organizasyon ile başarıya değer verirler ve sanatsal becerileri güçlü değildirler. Bu kişilik tipi özelliklerini taşıyan kişilere, yönetici sekreteri, istatistikçi, finansal analist, vergi uzmanı gibi meslekler örnek olarak verilebilir.

Holland'ın Mesleki Tercih Altıgeni Şekil 1'de görüldüğü gibidir. Eğilim tipleri birbirine ne kadar yakın ise aralarındaki uyum ona göre yüksektir. Yan yana olan eğilimler tam uyum içerisindedir, (örneğin gerçekçi ile araştırmacı; sanatçı ile sosyal) karşıt köşeler ise son derecede uyumsuz oldukları söylenebilir (örneğin: gerçekçi ile sosyal; sanatçı ile geleneksel). Yine bu kurama göre bireylerin kariyerlerindeki başarıları ise, kişilikleri ile meslekleri arasındaki uyuma bağlıdır (Kamaşık ve Bulutlar, 2010: 122).

Şekil 1. Holland'ın Mesleki Tercih Altıgeni

Kaynak: (Kamaşık ve Bulutlar,2010: 122)

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu kısımda araştırmanın amacı, örnekleme, veri toplama yöntemleri ve bulgular yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırma Meslek Yüksekokulunda okuyan örgün ve uzaktan eğitim öğrencilerinin okudukları programı seçerken kendi kişilik özelliklerine göre mi seçtiklerini tespit etmek amaçlı yapılmıştır. Ayrıca örgün öğrenciler ile uzaktan eğitim öğrencileri arasında kişilik ve kariyer tercihi arasında herhangi bir farklılık olup olmadığını araştırmak da çalışmanın diğer bir amacıdır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Ondokuz Mayıs Üniversitesi'ne bağlı Alaçam Meslek Yüksekokulu (MYO)'nda eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Alaçam MYO'da hem geleneksel örgün eğitim hem de uzaktan eğitim programları mevcuttur. Araştırmanın evrenini olarak Alaçam MYO seçilmesindeki en önemli etken MYO'ya ait Posta Hizmetleri, Lojistik, Deniz ve Liman İşletmeciliği ve Çağrı Merkezi Hizmetleri programlarının doğrudan bazı mesleklere ara eleman yetiştiriyor olmasıdır. Evrende toplam 1240 öğrenci vardır ve evreni temsil eden örneklem büyüklüğü 297 olarak tespit edilmiştir (Sekaran, 1992; Akt: Altunışık vd., 2004: 125). Araştırmada kolayda örnekleme yöntemi ile toplanan 364 anket analize dahil edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %60'ının (N=217) erkek, %56'sının (N=203) 18-20 yaş aralığında, %85'inin (N=309) örgün öğretim öğrencisi, %60'ının (N=218) meslek lisesi mezunu olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca programlara göre öğrencilerin dağılımına bakıldığında %42'sinin (N=154) posta hizmetleri, %25'inin (N=90) deniz ve liman işletmeciliği, %23'ünün (N=85) lojistik, %10'unun (N=35) çağrı merkezi hizmetleri programında eğitim gördüğü tespit edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Holland (1997) tarafından geliştirilmiş olan mesleki kişilik envanterinin Pilavcı (2007) tarafından Türkçeye uyarlanmış hali kullanılmıştır. Envanterde gerçekçi, araştırmacı, sosyal, sanatçı, girişimci ve geleneksel kişilik olmak üzere 6 kişilik tipi bulunmaktadır. Ölçek 42 sorudan oluşmaktadır ve 5'li likert derecelemesi kullanılmıştır. İkinci bölümde ise araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş, program, mezun oldukları lise ve mesleği tercih etme sebeplerini içeren demografik sorular yer almaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.88 olarak güvenli aralıkta tespit edilmiştir.

3.4. Bulgular

Katılımcılardan elde edilmiş olan veriler SPSS paket programında analiz edilmiştir. Öncelikle araştırmada yer alan mesleki kişilik envanterinin ortalama ve standart sapma düzeylerine bakılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1: Örnekleme ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

	Ortalama	Std. Sapma	N
Gerçekçi	3,0584	,98815	364
Araştırmacı	2,9076	,79589	364
Sosyal	4,1465	,68415	364
Sanatçı	3,4832	,84046	364
Girişimci	3,7484	,69129	364
Geleneksel	3,4466	,84459	364

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal kişilik tipindeki ortalamalarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu ve en düşük ortalamanın ise araştırmacı kişilik tipi olarak belirlendiği görülmektedir.

Kişilik tipleri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular Tablo 2’de özetlenmiştir.

Tablo 2. Kişilik tipleri arasındaki ilişkilere ilişkin korelasyon katsayıları

	Gerçekçi	Araştırmacı	Sanatçı	Sosyal	Girişimci	Geleneksel
Gerçekçi	1					
Araştırmacı	,209**	1				
Sanatçı	,015	,388**	1			
Sosyal	,053	,183**	,363**	1		
Girişimci	,228**	,250**	,342**	,324**	1	
Geleneksel	,294**	,261**	,278**	,322**	,517**	1

*p<0.05, **p<0.01

Tablo 2 incelendiğinde araştırmacı kişilik tipinin diğer tüm kişilik tipleri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Örnekleme diğerlerine göre daha fazla rastlanan sosyal kişilik tipinin ise gerçekçi kişilik tipi dışındaki diğer tüm kişilik tipleri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin eğitimini görmekte oldukları mesleği isteme nedenleri açısından dağılımları incelenmiştir. Buna ilişkin sonuçlar Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin eğitimini gördükleri mesleği isteme nedenlerine ilişkin dağılımı

	Frekans	%
İş olanağı yüksek olduğu için	147	40,4
Mesleği sevdiğim için	67	18,4
Boşta kalmamak için	51	14,0
Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde okuyabilmek için	23	6,3
Rehber öğretmenim bu mesleğe yönlendirdiği için	19	5,2
Ailem istediği için	17	4,7
Görevde yükselmek için	6	1,6
Yanıtsız	34	9,3

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin %40'lık bir kısmının bilinçli bir tercihle iş olanağı yüksek olması sebebiyle ilgili mesleklere yönelindikleri görülmektedir. Bunu %18'lik bir oranla mesleğe olan ilgi ve bağlılık takip etmektedir. Bu veriler ışığında katılımcıların yaklaşık %60'ının kariyer planlarını yaparak ve kendi kişiliklerinin bilinci ile yapmak istedikleri sevdikleri işi yapabilmek için ilgili bölümleri tercih ettiklerini söylemek mümkündür.

Kişilik tiplerinin demografik özelliklere göre farklılaşp farklılaşmadığını ve farklılığın hangi yönde olduğunu tespit etmek amacıyla fark analizleri yapılmıştır. Öncelikle öğrencilerin cinsiyeti açısından kişilik tiplerinin farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Cinsiyet açısından t testi sonuçları Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4. Kişilik tiplerinin cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları

	t	p
Gerçekçi	-10,131	,000
Sanatçı	7,926	,000
Sosyal	4,395	,000
Girişimci	-2,606	,010

Tablo 4'te görüldüğü gibi kişilik tiplerinden araştırmacı ve geleneksel kişilik tipi dışındaki 4 kişilik tipi cinsiyete göre farklılık göstermektedir. t değerlerine bakıldığında erkekler daha gerçekçi ve girişimci iken, kız öğrencilerin daha sosyal ve daha sanat yönlerinin güçlü olduğu görülmektedir.

Araştırmanın ana amaçlarından birisi de öğretim şekli tercihinin bireylerin kişilik tiplerinden etkilenip etkilenmediği idi. İkinci öğretimi de kapsayan örgüt öğretim ve uzaktan öğretim görmeyi tercih eden öğrencilerin kişilik tipleri arasında farklılık olup olmadığını tespit etmek üzere tek yönlü varyans analizi ANOVA yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 5'te özetlenmiştir.

Tablo 5. Kişilik tiplerinin öğretim şekline göre farklılaşmasına ilişkin ANOVA testi sonuçları

		Kareler toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler ortalaması	F	p
Sosyal	Gruplar arası	8,108	2	4,054	9,045	,000
	Grup içi	161,800	361	,448		
	Toplam	169,908				
Geleneksel	Gruplar arası	7,363	2	3,682	5,283	,005
	Grup içi	251,579	361	,697		
	Toplam	258,943	363			

Tablo 5 incelendiğinde ANOVA testi sonuçlarına göre kişilik tiplerinden sosyal ve geleneksel kişiliğin öğretim şekline göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Hangi gruplar arasında farklılık olduğunu tespit etmek amacıyla post hoc testlerinden Scheffe testi yapılmıştır. Scheffe testi sonuçlarına göre farklılık gösteren gruplar Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6. Kişilik Tipleri Ve Öğretim Şekli Açısından Scheffe Analizi Sonuçları

			Ortalama farkı	Standart Hata	p
Sosyal	Normal Öğretim	İkinci Öğretim	,29204*	,07987	,001
	Uzaktan Eğitim	İkinci Öğretim	,40289*	,11090	,002
Geleneksel	Uzaktan Eğitim	İkinci Öğretim	,43552*	,13829	,008

Tablo 6’da normal ve uzaktan eğitim gören öğrencilerin ikinci öğretim öğrencilerine göre daha sosyal oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca beklenenin aksine uzaktan eğitim gören öğrencilerin ikinci öğretim öğrencilerine göre daha geleneksel kişilik tipinde oldukları belirlenmiştir.

Öğrencilerin yaş, okudukları program, mezun oldukları lise ve mesleği isteme nedenleri açısından kişilik tiplerine bağlı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı yapılan fark analizleri sonucunda tespit edilmiştir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Meslek seçiminin başlangıç evresi, belki de en önemli evresi olan üniversitede seçilecek bölüm, bireylerin gelecekteki hayatlarında hangi meslekte hayatlarını devam ettireceklerinin önemli bir göstergesidir. İşte bu noktada seçtikleri bölümü bilinçli seçip seçmemeleri kendi kişiliklerini yansıtmayı da önemlidir.

Yapılan çalışmada meslek yüksekokulunda öğrenciler programlarını seçerken ne kadar bilinçli olduklarına bakılmış ve öğrencilerin program tercihini %40’ının iş olanağının yüksek olması ve %18’inin mesleği sevmesi nedeniyle yaptıkları görülmüştür. Bu sonuç şu şekilde yorumlanabilir. Posta Hizmetleri programı ve lojistik programı mezunlarının mezun olduktan sonra KPSS sınavı ile Posta ve Telgraf Teşkilatı (PTT) A.Ş. de dağıtıcı olarak istihdam edilecek olmaları ve Çağrı Merkezi Hizmetleri programı mezunlarının 7/24 müşteri hizmetleri veren özel ve kamu sektöründe istihdam edileceklerini düşünmeleri

mesleği seçen öğrencilerin daha bilinçli tercih yapmalarını sağlamış olabilir. Ayrıca Deniz ve Liman İşletmeciliği programını seçen öğrencilerin zaten bu programı seçmeden önce denizcilikle ilgili bir liseden mezun oluyor olmaları bu mesleği lise döneminde sevdiklerini göstermekte ve bu nedenle de bu programı seçmiş olabileceklerini göstermektedir.

Kişilik tipleri arasındaki ilişkilere bakıldığında sosyal kişilik tipinin, gerçekçi kişilik tipi dışındaki diğer tüm kişilik tipleri ile ilişkili olduğunun tespit edilmiş olması Holland'ın Mesleki Tercih Altıgenini doğrulamaktadır. Altıgene bakıldığında karşıt köşelerdeki kişilik tiplerinin birbiri ile son derecede uyumsuz oldukları söylenebilir. Yapılan bu çalışmada da sosyal kişilik tipi ile gerçekçi tipin hiç uyuşmadığı tespit edilmiştir. Bu durumda Holland'ın mesleki tercih Altıgenindeki durum ile çalışmanın sonucunun uyduğu görülmektedir.

Diğer bir sonuç, kişilik tiplerinden araştırmacı ve geleneksel kişilik tipi dışındaki 4 kişilik tipinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği. Meslek yüksekokulundaki programlar girişimci tip ve gerçekçi tip kişilerin seçebileceği programlar olması nedeniyle programların zaten araştırmacı tip kişilerin okuyabileceği program olmaması, sonucun bu şekilde çıkmasına neden olmuş olabilir.

Araştırma sonucunda erkekler daha gerçekçi ve girişimci iken, kız öğrencilerin daha sosyal ve daha sanat yönlerinin güçlü olduğu görülmüştür. Bunun nedeni yüksekokulda Lojistik, Posta Hizmetleri ve Deniz ve Liman İşletmeciliği programını gerçekçi ve girişimci tipteki öğrencilerin tercih etmesi ve bu programda okuyan öğrencilerin bu meslekleri daha çok erkek mesleği olarak görmesi çıkan sonucu doğrulamaktadır. Ayrıca Çağrı Merkezi Hizmetleri Programı gibi daha çok sosyal tiplerin seçebileceği bir meslek olması ve bayan mesleği olarak görülmesi de yine sonucu doğrulamaktadır.

Normal ve uzaktan eğitim gören öğrencilerin ikinci öğretim öğrencilerine göre daha sosyal oldukları tespit edilmiştir. Bunun nedeni uzaktan eğitim öğrencilerinin zaten halen bir işte çalışıyor olmaları yani bir okula bağımlı olmadan sosyal bir hatalarının var olması onları daha sosyal insanlar olarak tanımlanmalarına neden olabilir. Ayrıca uzaktan eğitim öğrencilerinin ikinci öğretim öğrencilerine göre daha geleneksel kişilik tipinde oldukları belirlenmiştir. Bu durum uzaktan eğitim öğrencilerinin yaş ortalamalarının daha yüksek olması, bazıları için 2. bir üniversite olması, sadece önlisans mezunu olmak için okuyor olmaları ikinci öğretilere göre daha geleneksel tip olmalarının sebebi olabilir.

Son olarak öğrencilere “Üniversite de bölüm seçerken nasıl bir uygulama olsaydı daha doğru bir seçim yapabileceğinizi düşünüyorsunuz?” sorusudur. Yapılan yorumlara bakıldığında öğrenciler genel itibari ile şu 3 şekilde cevap vermişlerdir: “yeteneğimize ve becerilerimize göre testler yapılırsa ve buna göre tercih yapsak daha doğru tercih yapardık”, “bölüm ve programlarla ilgili daha doğru bilgiler verilseydi daha doğru tercih yapardık”, “bölümden ya da programdan mezun olunca nasıl iş olanaklarının olacağı, o mesleğin pozitif ve negatif tarafları daha iyi anlatılırdı daha doğru tercih yapardık” gibi cevaplar verilmiştir. Bu durum, öğrenciler tarafından iş olanağının yüksek olması nedeniyle programın tercih edildiğinin beyan edilmesine rağmen, yine de program ve bölümlerle aynı zamanda iş imkanları ile ilgili olarak daha çok bilgiye sahip olmak istediklerini göstermektedir.

Yukarıdaki sonuçlara bakıldığında şöyle bir öneri belki de tercihlerin daha bilinçli yapılmasını, öğrencilerin tercih yaparken daha doğru kararlar vermelerini sağlayabilir. Öncelikler Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde okuyan 4. Sınıf öğrencilerine tüm meslekler hakkında bilgi verilebilir ve bu kişiler mezun olup atandıklarında öğrencilere daha doğru tercihler yaptırabilir. Halen bir lise de rehber öğretmen olarak çalışan öğretmenlere düzenli olarak meslekler hakkında iş olanakları hakkında bilgilendirme yapılabilir. ÖSYM kılavuzlarında öğrencilere mesleklerle ilgili bilgiler verilebilir.

Bu çözüm önerileri kısa vadede sorunları çözebilir ancak uzun vadede sorunları çözebilmek için öğrencilerin ilkokuldan itibaren yetenek ve becerileri tespit edilerek üniversite çağına geldiklerinde bu yetenek ve beceriler doğrultusunda tercihler yapmalarını sağlayabilir. Doğru meslek tercihi de mesleklerinde daha mutlu çalışanlar olmalarını sağlayabilir.

Bu çalışma zaman kısıtından dolayı sadece bir meslek yüksekokulunda yapılabilmektedir. Başka meslek yüksekokullarında hatta farklı illerdeki farklı meslek yüksekokullarında yapılacak olan çalışmalar da farklı sonuçlar elde edilebilir.

KAYNAKÇA

- Altunışık, Remzi-Coşkun, Recai-Bayraktaroğlu, Serkan-Yıldırım, Engin (2004), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Sakarya Kitabevi, 3. Baskı, Sakarya.
- Anılan, Hüseyin- Çemrek, Fatih- Anagün, Şengül S. (2008), “Ortaöğretim Öğrencilerinin Meslek Seçimi ve Üniversite Tercihlerine İlişkin Görüşleri (Eskişehir Örneği)”, *e-Journal of New World Sciences Academy*, Vol.3, No.2, (238-249).
- Can, Halil (1997), *Yönetim ve Organizasyon*, 4. Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Çelik, Nermin-Üzmez, Umut (2014), “Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi: Çağrı Merkezi Hizmetleri Örneği”, *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, Cilt.2, Sayı.1, Mayıs, (94-105).
- Çiftçi, Gamze Ebru- Bülbül, Selda Fatma-Muluk, Nuray- Duyan, Gülsüm-Yılmaz, Ali (2011), “Sağlık Bilimleri Fakültesini Tercih Eden Öğrencilerin, Üniversite ve Meslek Tercihlerinde Etkili Olan Faktörler (Kırıkkale Üniversitesi Örneği)”, *Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, Cilt.22, Sayı.3, (151-160).
- Erdoğan, Saniye-Şanlı, H. Sinem- Bekir, Ş. Hatice (2005), “Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Üniversite Yaşamına Uyum Durumları”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt.13, Sayı.2, (479-496).
- Gati, Itamar- Krausz, Mina- Osipow, Samuel. H. (1996), “A Taxonomy of Difficulties in Career Decision Making”, *Journal of Counseling Psychology*, Vol.43, No.4, (510-526).
- Genç, Gülten-Kaya, Alim- Genç, Metin (2007), “İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler”, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt.8, Sayı.14, (49-63).

- Kamaşak, Rifat-Bulutlar, Füsün (2010), “Kişilik, Mesleki Tercih Ve Performans İlişkisi: Akademik Personel Üzerine Bir Araştırma”, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt.2, Sayı.2, (119-126).
- Kılıç, Kemal Can-Yener Didem (2015), “Birey-Örgüt ve Birey-İş Uyumunun Çalışanların İş Tutumlarına Etkisi: Adana İlinde Bankacılık Sektöründe Çalışanlar Üzerine Bir Araştırma”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt.24, Sayı.1, (161-174).
- Kristof-Brown, Amy L.- Zimmerman, Ryan D.- Johnson, Erin C (2005), “Consequences Of Individuals’ Fit At Work: A Meta-Analysis Of Person-Job, Person-Organization, Person-Group, and Person-Supervisor Fit”, *Personnel Psychology*, Vol.58, No.2, (281-342).
- Li, Chung Kai-Hung, Chia (2010), “An Examination Of The Mediating Role Of Person-Job Fit In Relations Between Information Literacy And Work Outcomes”, *Journal of Workplace Learning*, Vol.22, No.5, (306-318).
- Owen-Korkut, Fidan-Kepir, Dursun Didem .- Özdemir, Serap- Ulaş, Özlem- Yılmaz, Olcay (2012), “Üniversite Öğrencilerinin Bölüm Seçme Nedenleri”, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt.8, Sayı.3, (135-151).
- Pilavcı, Dilek (2007), *Bilgi Çağında Değişen Kariyer Anlayışı ve Üniversite Öğrencilerinin Kariyer Tercihlerini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Uygulama*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Sağdıç, Mustafa-Demirkaya, Hilmi (2009), “Üniversite Öğrencilerinin Kariyer Gelişim Planlarına İlişkin Yaklaşımlar”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt.26, Sayı.1, (233-246).
- Sarıkaya, Türkan- Khorshid, Leyla (2009), “Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi: Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt.7, Sayı.2, (393-423).
- Sathapornvajana, Sunisa- Watanapa, Bunthit (2012), “Factors Affecting Student’s Intention to Choose IT Program”, *Procedia Computer Science*, Vol.13, (60-67).
- Sekiguchi, Tomoki (2004), “Person-Organization Fit And Person-Job Fit in Employee Selection: A Review Of The Literature”, *Osaka Keidai Ronshu*, Cilt.54, Sayı.6, (179-196).
- TDK. (2014), Büyük Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime (20.03.2017).
- Yılmaz, İbrahim A.-Dursun, Bahtiyar-Pektaş, Kemal-Altay, Ahmet (2012), “Üniversite Öğrencilerinin Kariyer Seçimlerinin Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi: Pınarhisar MYO Örneği”, *Electronic Journal of Vocational Colleges*, , Aralık (9-21).